

Puszcza Białowieska

**Raport ze wspólnej misji reaktywnej Centrum Światowego
Dziedzictwa UNESCO i IUCN do Obiektu Światowego
Dziedzictwa 'Białowieża Forest' (Białoruś, Polska)**

18-27 marca 2024

Wnioski i rekomendacje

Wstęp

Niniejszy dokument stanowi streszczenie kluczowych wniosków i rekomendacji misji¹, przygotowane przez ekspertów Centrum Strategii Środowiskowych (CSS). Należy zaznaczyć, że pełna implementacja wniosków i rekomendacji wymaga uwzględnienia nie tylko treści niniejszego raportu, ale także zapisów pliku nominacyjnego, raportów z poprzednich misji do obiektu, decyzji Komitetu Światowego Dziedzictwa, Wytycznych Operacyjnych do wdrażania Konwencji oraz posiłkowania się najlepszą dostępną wiedzą, w tym w szczególności wytycznymi i rekomendacjami UNESCO i IUCN. Niniejszy dokument w jego części końcowej opatrzony jest komentarzem CSS.

Wpisana na Listę Światowego Dziedzictwa w 1979 roku, Puszcza Białowieska obejmuje kompleks nizinnych lasów, charakterystycznych dla ekoregionu lasów mieszanych Europy Środkowej. Ma wyjątkowe znaczenie dla ochrony przyrody ze względu na stan zachowania jej starodrzewów, które obejmują rozległe, niezakłócone obszary, w których zachodzą naturalne procesy.

Po wpisaniu na listę w 1979 roku, obiekt został rozszerzony transgranicznie poprzez włączenie Białowieskiego Parku Narodowego w Białorusi w 1992 roku. W 2014 roku obiekt został ponownie rozszerzony, aby objąć większość pozostałych naturalnych drzewostanów Puszczy Białowieskiej w Polsce i w Białorusi, obejmując obszar 141,855 ha, ze strefą buforową o powierzchni 166,708 ha. Początkowo wpisany pod kryterium naturalnym N(iii), w 2014 roku kryteria zostały zmienione na kryterium (ix) i (x), podkreślając znaczenie starodrzewów i nienaruszonego charakteru lasu dla obu kryteriów oraz dla integralności obiektu.

Na 45. sesji Komitetu Światowego Dziedzictwa (2023) wyrażono najwyższe zaniepokojenie w związku z budową przez Rzeczpospolitą Polską bariery granicznej, przecinającej jedne z najlepiej zachowanych i najwrażliwszych obszarów obiektu, co wpłynęłoby na ekologiczną łączność i nieuchronnie spowodowałoby fragmentację lasu, zmiany w hydrologii, zwiększenie rozprzestrzeniania się inwazyjnych gatunków w fazie budowy i degradację ważnych biotopów oraz poważnie wpłynęłoby na przemieszczanie się zwierząt w obiekcie. Komitet wezwał Państwa Strony Białorusi i Polski do podjęcia odpowiednich działań w celu rozwiązania potencjalnych skutków i zagwarantowania ekologicznej łączności, a także uznał, że jeśli takie działania nie zostaną podjęte pilnie, **obiekt może spełnić warunki wpisu na Listę Światowego Dziedzictwa w Zagrożeniu, zgodnie z Paragrafem 180 Wytycznych Operacyjnych**. Komitet wezwał również Państwa Strony Białorusi i Polski do pilnego zaproszenia wspólnej misji monitorującej Centrum Światowego Dziedzictwa UNESCO/IUCN do obiektu (Decyzja 45 COM 7B.21) w celu oceny wpływu polskiej bariery granicznej na wyjątkową uniwersalną wartość (OUV) obiektu, w tym jego integralność, funkcję ekologiczną i migracje zwierząt. Misji powierzono również ocenę postępów we wdrażaniu rekomendacji misji monitorującej z 2018 roku oraz wcześniejszych decyzji

---

¹ <https://whc.unesco.org/en/documents/207619>

Komitetu. Wreszcie, misji powierzono ocenę, czy obiekt spełnia kryteria wpisu na Listę Światowego Dziedzictwa w Zagrożeniu, zgodnie z paragrafem 180 Wytocznych Operacyjnych.

Zespół misji składał się z Guy'a Debonnet'a, szefa Jednostki Dziedzictwa Naturalnego w Centrum Światowego Dziedzictwa (*World Heritage Centre*) UNESCO oraz Glenn'a Plumb'a, przewodniczącego Grupy Specjalistów ds. żubra i bizona w ramach Komisji Ochrony Gatunków IUCN (Międzynarodowej Unii Ochrony Przyrody) (*IUCN Species Survival Commission (SSC) Bison Specialist Group*), reprezentującego IUCN. Misja została przeprowadzona od 18 do 27 marca 2024 roku i odwiedziła polską część obiektu od 18 do 23 marca 2024 roku oraz białoruską część obiektu od 23 do 27 marca 2024 roku.

Pod względem **wpływu barier granicznych na obiekt, misja stwierdziła, że polska infrastruktura bezpieczeństwa granicznego w połączeniu z istniejącą białoruską „Sistemą” blokuje większość ruchów dzikiej przyrody** (inne niż ptaki i owady latające). Obszar graniczny w obiekcie charakteryzuje się teraz imponującym zagęszczeniem infrastruktury ograniczającej przemieszczanie się zwierząt. Po stronie polskiej infrastruktura graniczna składa się z bariery z plecionej siatki drucianej, bariery z drutu kolczastego (*concertina*), 8-metrowej szerokości drogi serwisowej, ogrodzenia granicznego i 1-metrowego pasa konstrukcyjnego, na którym usunięto roślinność. Po stronie białoruskiej infrastruktura graniczna składa się z drogi serwisowej, zaoranego pasa przeciwpożarowego, elektrycznego ogrodzenia z drutu kolczastego i drugiego zaoranego pasa. To daje łącznie 9 warstw infrastruktury.

Brak działań w celu rozwiązania tego wpływu poprzez skuteczne środki łagodzące **nieuchronnie doprowadzi do powstania dwóch funkcjonalnie oddzielonych obszarów**. Polska bariera graniczna z fundamentem zakłóca lokalne przepływy hydrologiczne, prowadząc do degradacji kondycji lokalnych drzewostanów po obu stronach bariery (zalewanie na Białorusi, osuszanie w Polsce). Budowa i utrzymanie polskiej infrastruktury bezpieczeństwa granicznego potęguje rozprzestrzenianie się obcych gatunków inwazyjnych. Oprócz bezpośrednich negatywnych lokalnych skutków wynikających z powstania infrastruktury i prowadzenia działań związanych z bezpieczeństwem granic, występują również „efekty krawędziowe” w całym obiekcie w różnych odległościach od granicy. Hałas i zanieczyszczenie światłem generowane przez ludzi zakłócają zachowanie i wzorce ruchu dziennych i nocnych organizmów. Połączenie 24-godzinnej obecności i ruchu ludzi, hałasu i światła w bezpośredniej strefie granicznej oraz „efektu krawędziowego” przyczyni się do zmniejszenia dostępności odpowiednich siedlisk i zwiększenia konkurencji między nielicznymi dorosłymi samicami rysia po polskiej stronie; **zwiększając tym samym potencjał do lokalnego wyginięcia rysia w polskiej części obiektu**. Nielegalna migracja ludzi prowadzi do rozproszonych i kumulatywnych efektów w najbardziej chronionych obszarach obiektu, w tym zbierania drewna opałowego na ogniska, skutków używania ognia na glebie, rozprzestrzeniania się ognia poza ogniska, śmieci i odpadów, porzuconych leków, zanieczyszczenia wody, ludzkich odchodów i moczu oraz zakłóceń powierzchni gleby i warunków dla dzikiej przyrody.

Misja doszła do wniosku, że **kumulacyjne efekty ustanowienia polskiej bariery granicznej i powiązanej infrastruktury negatywnie wpływają na integralność obiektu, blokując**

ekologiczną łączność dla większości dzikich zwierząt, zakłócając dziką przyrodę w i wokół strefy granicznej, wprowadzając inwazyjne gatunki oraz powodując lokalne negatywne skutki dla hydrologii obszaru. Nowa bariera dodatkowo potęguje skutki „Sistemy” na Białorusi, która już wcześniej utrudniała łączność ekologiczną, bez całkowitego jej zablokowania. Misja zauważa, że choć bariera graniczna i związana z nią infrastruktura i działania wpływają na integralność całego obiektu, te skutki będą szczególnie dotyczyć polskiej części obiektu, podczas gdy na Białorusi skutki są bardziej lokalizowane w strefie granicznej.

Misja wyraża zaniepokojenie, że te wpływy na OUV obiektu mogą wkrótce doprowadzić do spełnienia przez obiekt kryteriów wpisu na Listę Światowego Dziedzictwa w Zagrożeniu.

Misja zauważa z niepokojem, że dalsze rozważane inwestycje w infrastrukturę w związku z polską barierą, takie jak instalacja stałego oświetlenia i asfaltowanie drogi serwisowej, dodatkowo pogorszyłyby te wpływy. Aby uniknąć dalszych długoterminowych wpływów na OUV obiektu, konieczny byłby zestaw zdecydowanych działań mających na celu przywrócenie ekologicznej łączności, co wymagałoby co najmniej modyfikacji lub częściowego demontażu struktur bariery i związanej z nią infrastruktury. Niewątpliwie wymagałoby to wspólnego wysiłku Polski i Białorusi w celu rozwiązania problemu nielegalnej migracji przez granicę.

Misja zauważa, że choć pełne przywrócenie ekologicznej łączności w całym obiekcie musi być celem, jest mało prawdopodobne, aby było to możliwe w krótkim lub średnim okresie, dopóki współpraca transgraniczna pozostaje utrudniona w wyniku obecnej sytuacji geopolitycznej.

Misja podkreśla pilność podjęcia odpowiednich środków łagodzących, aby zapobiec dalszej degradacji integralności ekologicznej obiektu i uniknąć stwierdzonego zagrożenia dla jego OUV, proponując 5 kluczowych rekomendacji w celu rozwiązania tego problemu.

Rekomendacje

Rekomendacja 1 (dla Państwa Strony Polski):

Opracować i wdrożyć zestaw pilnych środków łagodzących w celu zmniejszenia wpływu polskiej bariery granicznej, w tym:

a) Pilnie wdrożyć środki techniczne w celu rozwiązania lokalnych problemów hydrologicznych i przywrócenia naturalnych przepływów wody wezbraniowej, na przykład poprzez dodanie większej liczby i większych przepustów pod fundamentem bariery oraz przyległą drogą serwisową oraz ustanowić dedykowany monitoring i odpowiednie zasoby ludzkie, aby zapewnić prawidłowe funkcjonowanie przepustów;

b) Opracować i możliwie szybko wdrożyć zestaw działań wspierających populację rysia w polskiej części obiektu, w celu poprawy jakości siedlisk poprzez zwiększenie dostępności ofiar,

zmniejszenie hałasu, oświetlenia i użytkowania dróg oraz opracować plany na ewentualne uzupełnienie/reintrodukcję populacji rysia po stronie polskiej;

c) Zwiększyć finansowanie monitoringu i działań łagodzących, aby zapobiec wprowadzeniu i rozprzestrzenianiu się inwazyjnych gatunków obcych, w tym monitorowanie wszystkich działań w obiekcie pod kątem obecności inwazyjnych gatunków obcych, zapewnić szybkie wykrywanie i programy eliminacji;

d) Ustanowić system monitoringu i zarządzania adaptacyjnego w celu łagodzenia hałasu, zanieczyszczenia światłem i efektów krawędziowych;

e) Powstrzymać się od dalszego rozwoju infrastruktury bariery granicznej w obiekcie.

Rekomendacja 2 (dla Państw Stron Polski i Białorusi):

Wznowić współpracę transgraniczną, przynajmniej na poziomie wymiany informacji technicznych, w celu ułatwienia opracowania i wdrożenia zalecanych środków łagodzących. Misja zauważa, że UNESCO i IUCN, lub inne jednostki ONZ, mogłyby potencjalnie ułatwić dialog między Państwami Stronami na odpowiednim poziomie.

Rekomendacja 3 (dla Państwa Strony Polski):

Ustanowić kompleksowy i długoterminowy program badawczy i monitorujący OUV (Wyjątkową Uniwersalną Wartość) obiektu w celu umożliwienia adaptacyjnego zarządzania zagrożeniami i wpływami bariery granicznej oraz powiązanej infrastruktury.

Rekomendacja 4 (dla Państwa Strony Polski):

Podjąć dodatkowe działania w celu zwiększenia odporności ekosystemu poprzez przeciwdziałanie innym czynnikom stresującym wpływającym na integralność obiektu (patrz rekomendacje 9–15 poniżej).

Rekomendacja 5 (dla Państwa Strony Polski):

Przeprowadzić dodatkowe badania nad wpływem bariery granicznej i powiązanej infrastruktury na różnorodność biologiczną oraz zachodzące w obiekcie procesy ekologiczne i biologiczne. Badania te powinny uwzględnić alternatywy dla konwencjonalnych barier granicznych, przejścia dla zwierząt oraz innych środków i rozwiązań minimalizujących negatywny wpływ bariery granicznej, ogrodzeń z drutu kolczastego i powiązanej infrastruktury drogowej.

Misja dodatkowo rekomenduje zaproszenie kolejnej misji monitorującej w 2027 roku do obiektu w celu oceny wdrażania tych rekomendacji oraz ponownej oceny, czy obiekt spełnia kryteria wpisu na Listę Światowego Dziedzictwa w Zagrożeniu. Proponowana misja powinna również ocenić możliwość wdrożenia dodatkowych środków w celu pełnego przywrócenia ekologicznej łączności w obiekcie.

Misja zajęła się również innymi kwestiami związanymi z ochroną, zidentyfikowanymi podczas misji monitorującej z 2018 roku, oraz oceniła postępy Państw Stron Polski i Białorusi w realizacji rekomendacji misji:

Planowanie zarządzania

Państwo Strona Białoruś przygotowało nowy plan zarządzania dla Białowieskiego Parku Narodowego na okres 2022-2031. Niestety, ponieważ nie dostarczono tłumaczenia dokumentu na język angielski, misja nie mogła go przeanalizować.

Sporządzono projekt zintegrowanego planu zarządzania dla polskiej części obiektu (ZPZ), jednak jego zatwierdzenie zostało zawieszono przez Ministerstwo Klimatu i Środowiska. **Misja zauważa, że ZPZ wymaga rewizji, aby uwzględnić wpływy bariery, dostosować proponowane zmiany w strefach do rekomendacji misji monitorującej z 2018 roku oraz zrewidować plan przeciwpożarowego zabezpieczenia i gaszenia pożarów lasu.**

Po zerwaniu współpracy transgranicznej między Polską a Białorusią, nie poczyniono żadnych postępów w opracowaniu Transgranicznego Planu Zarządzania (TMP) dla całego obiektu, który powinien definiować ogólną wizję zarządzania obiektem w celu zachowania jego Wyjątkowej Uniwersalnej Wartości (OUV), systemu transgranicznego zarządzania oraz kwestii współpracy.

Rekomendacja 6 (dla Państwa Strony Białorusi):

W trybie pilnym przedłożyć tłumaczenie planu zarządzania Białowieskiego Parku Narodowego (BPNP) w jednym z języków roboczych Komitetu Światowego Dziedzictwa do Centrum Światowego Dziedzictwa w celu przeglądu przez IUCN.

Rekomendacja 7 (dla Państwa Strony Polski)

Zrewidować obecny projekt Zintegrowanego Planu Zarządzania (ZPZ) w celu **poprawy jego przejrzystości oraz uwzględnienia podstawowych zasad zarządzania obiektem**, tak aby wszystkie inne dokumenty zarządzania polską częścią obiektu, w tym Plany Urządzenia Lasu (PUL), mogły zostać do niego dostosowane i zapewnić, że są one zgodne z celami ochrony Wyjątkowej Uniwersalnej Wartości (OUV) obiektu, poprzez:

- a) jasne wytyczne dotyczące przeciwdziałania zagrożeniom dla OUV;
- b) wytyczne dotyczące integracji działań związanych z ochroną granicy w ramach nadrzędnego celu ochrony OUV obiektu;
- c) stworzenie katalogu aktywnych działań w ramach zarządzania lasem, które mogą być dopuszczone w strefie aktywnej ochrony oraz warunki, w jakich powinny te działania być stosowane;
- d) uwzględnienie kompleksowego i długoterminowego programu badawczo-monitoringowego w celu usprawnienia zarządzania adaptacyjnego zagrożeniami;

oraz sfinalizować projekt przed końcem 2024 roku i przedłożyć go do Centrum Światowego Dziedzictwa w celu przeglądu przez IUCN.

Rekomendacja 8 (dla Państw Stron Polski i Białorusi):

Wznowić opracowywanie Transgranicznego Planu Zarządzania (TMP) i skoordynować transgraniczne działania zarządcze w celu rozwiązania wyzwań związanych z ochroną obiektu.

Gospodarka leśna i strefowanie

Misja stwierdza, że dostępny projekt **Planu Urządzenia Lasu (PUL) na lata 2022-2031 oraz zaproponowane w 2023 rok strefowanie nie są zgodne z rekomendacjami misji monitorującej z 2018 roku**. Misja zauważa, że proponowane strefowanie prowadziłoby do zmniejszenia strefy częściowej ochrony na korzyść strefy aktywnej ochrony, co jest sprzeczne z rekomendacjami misji z 2018 roku.

Chociaż z zadowoleniem przyjęto opracowanie Planu przeciwpożarowego zabezpieczenia i gaszenia pożarów lasu, misja wyraża zaniepokojenie, że zawiera on działania, **które są sprzeczne z zasadą nieinterwencji w procesy ekologiczne lub z rekomendacjami misji z 2018 roku**.

Rekomendacja 9 (dla Państwa Strony Polskiej):

Zgodnie z rekomendacjami misji monitorującej z 2018 roku, zapewnić, aby wszystkie działania zarządzania siedliskami w obiekcie były zgodne z ustaleniami zarządzania opisanymi w dossier nominacyjnym z 2014 roku i wyraźnie ponownie potwierdzić, że „nienaruszona dzika przyroda jest podstawowym celem zarządzania” poprzez:

a) zapewnienie, że nowe strefowanie jest w pełni zgodne z zasadami opisanymi w dossier nominacyjnym z 2014 roku i nie prowadzi do zwiększenia strefy aktywnej ochrony;

b) zapewnienie, że nowe PUL-e zawierają jasne uzasadnienie dla każdej z planowanych interwencji w zarządzaniu lasami w strefie aktywnej ochrony, wskazując, w jaki sposób przyczynią się one do dwóch celów tej strefy, i rozróżniają następujące trzy podstrefy:

- podstrefa, w której potrzebne są aktywne działania zarządzania w celu ochrony gatunków;
- podstrefa, w której warunki drzewostanu wymagają aktywnych interwencji w zarządzaniu lasami w celu przyspieszenia konwersji w kierunku naturalnego lasu łąkowego;
- podstrefa z drzewostanami, które nie mają struktury i klasy wiekowej kwalifikującej do włączenia do strefy częściowej ochrony, ale gdzie naturalna regeneracja jest preferowaną metodą renaturyzacji bez dalszych interwencji aktywnego zarządzania.

Rekomendacja 10 (dla Państwa Strony Polskiej):

Zrewidować proponowany Plan przeciwpożarowego zabezpieczenia i gaszenia pożarów lasu przed jego integracją ze Zintegrowanym Planem Zarządzania, aby zapewnić usunięcie wszystkich

niespójności z rekomendacjami misji z 2018 roku i ustaleniami zarządzania opisanymi w dossier nominacyjnym z 2014 roku.

Zarządzanie populacjami dzikich zwierząt

Rekomendacja 11 (dla Państw Stron Polski i Białorusi):

Przeprowadzić nową naukową ocenę ekologicznej pojemności dla żubrów i jeleni na całym obszarze obiektu oraz implikacji dla zarządzania rozprzestrzenianiem się, migracją i rozszerzaniem zasięgu zarówno wewnątrz, jak i poza obiektem.

Rekomendacja 12 (dla Państw Stron Polski i Białorusi):

Dostosować zarządzanie populacjami dzikich zwierząt w obiekcie z celem ochrony nienaruszonych procesów ekologicznych, w tym poprzez przywrócenie naturalnych interakcji drapieżnik/ofiara poprzez:

a) na Białorusi, wprowadzenie prawnego zakazu polowań na wilki przed końcem 2024 roku, obejmującego nie tylko obiekt, ale cały BPNP;

b) w Polsce, rozszerzenie zakazu polowań na zwierzęta kopytne przynajmniej w strefie 3 obiektu oraz zakazanie wszelkich form sztucznego dokarmiania innych gatunków niż żubry, w tym sadzenia drzew owocowych we wszystkich strefach zarządzania.

Zmiany klimatyczne i hydrologia

Misja zauważa, że przywrócenie naturalnych procesów hydrologicznych jest kluczowe dla poprawy ekologicznej odporności obiektu, zwłaszcza w kontekście prognoz dotyczących zmian klimatu. Misja jest zaniepokojona, że **załamanie współpracy naukowej i w zarządzaniu między Polską a Białorusią w zakresie wspólnego priorytetu, jakim jest przywrócenie właściwych stosunków wodnych, jest kolejnym przykładem zmniejszonej zdolności transgranicznego obszaru do ochrony** ekologicznej odporności obiektu.

Rekomendacja 13 (dla Państw Stron Polski i Białorusi):

Kontynuować i zwiększyć wysiłki na rzecz przywrócenia naturalnej hydrologii obiektu oraz wdrożyć badania, monitoring i adaptację do zmian klimatycznych jako podstawową zasadę przewodnią we wszystkich planach zarządzania.

Drogi i fragmentacja siedlisk

Misja zauważa z niepokojem, że główne czynniki determinujące wpływ drogi Narewskiej (ruch, prędkość pojazdów i śmiertelność dzikich zwierząt) są znacznie wyższe niż przewidywane w raporcie z Oceny Oddziaływania na Środowisko przedłożonym do Centrum Światowego Dziedzictwa w 2019 roku. Ponadto wymagane są również dodatkowe działania w celu

zmniejszenia fragmentacji siedlisk z powodu rozległej sieci dróg i innych infrastruktur liniowych w obiekcie.

Rekomendacja 14 (dla Państwa Strony Polski):

Opracować i wdrożyć dodatkowe działania w celu łagodzenia wpływu drogi Narewskiej, w tym dodatkowe ograniczenia dotyczące korzystania z drogi.

Rekomendacja 15 (dla Państw Stron Polski i Białorusi):

Wdrożyć środki mające na celu zmniejszenie fragmentacji siedlisk poprzez unikanie dalszych modernizacji dróg, znaczne ograniczenie liczby dróg leśnych oraz zmniejszenie liczby ogrodzeń leśnych.

Zrównoważony rozwój na poziomie lokalnym

Rekomendacja 16 (dla Państw Stron Polski i Białorusi):

Wypracować wizję, w jaki sposób obiekt może przyczynić się do zrównoważonego rozwoju otaczającego regionu, opartą na klarownej strategii zrównoważonej turystyki, zgodnej z ochroną Wyjątkowej Uniwersalnej Wartości (OUV) obiektu.

Misja zauważa, że zdecydowane działania obu Państw Stron w celu rozwiązania wyżej wymienionych wyzwań związanych z ochroną oraz wdrożenia rekomendacji zwiększą odporność ekosystemu obiektu, a tym samym przyczynią się do złagodzenia wpływu infrastruktury granicznej i operacji bezpieczeństwa.

Komentarz Centrum Strategii Środowiskowych

Dostosowanie planu zarządzania CSŚ zauważa, że kluczowe jest, aby plany zarządzania Puszcą Białowieską były dostosowane do aktualnych potrzeb ochrony przyrody i były zgodne z wcześniejszymi rekomendacjami misji monitorujących. Plan zarządzania powinien obejmować konkretne działania mające na celu minimalizację wpływu infrastruktury granicznej oraz ochronę ekosystemów i siedlisk.

Bezprecedensowe wyzwanie Budowa bariery granicznej i jej negatywny wpływ na ekosystemy Puszczy Białowieskiej stanowią bezprecedensowe wyzwanie dla ochrony tego obszaru. Nigdy wcześniej obiekt Światowego Dziedzictwa nie spotkał się z takim poziomem ingerencji, który mógłby doprowadzić do funkcjonalnego podziału siedlisk i poważnych zakłóceń ekologicznych.

Pilne działania CSŚ podkreśla, że konieczne są szybkie działania, aby uniknąć wpisania Puszczy Białowieskiej na Listę Światowego Dziedzictwa w Zagrożeniu. Misja UNESCO/IUCN wyraźnie wskazuje na pilność wdrożenia środków łagodzących i ochronnych, aby zapobiec dalszej degradacji tego unikalnego ekosystemu.

Rekomendacje skierowane głównie do Polski Większość rekomendacji przedstawionych w raporcie jest skierowana do Polski, co wynika z większej skali infrastruktury granicznej po polskiej stronie oraz jej znaczącego wpływu na integralność ekosystemu. Jest też skutkiem wieloletnich zaniedbań od powiększenia obszaru w 2014 roku. Polska jest zobowiązana do podjęcia zdecydowanych działań w celu ochrony i zachowania Puszczy Białowieskiej. Dotyczy to w szczególności: wstrzymania rozbudowy infrastruktury granicznej; sfinalizowania, przyjęcia i wdrożenia Zintegrowanego Planu Zarządzania zgodnie z wykładnią UNESCO, a w szczególności z wytycznymi i rekomendacjami z ostatniej misji; pilne wdrożenie działań niwelujących negatywny wpływ infrastruktury granicznej; dostosowania PUL, Planu ochrony dla obszaru Natura 2000 oraz Planu przeciwpożarowego do ZPZ; pilne wdrożenie działań zmierzających do poprawy stosunków wodnych, ograniczenie fragmentacji obszaru i infrastruktury drogowej (w tym dróg leśnych i drogi Narewskiej, grodzień leśnych); pilne wdrożenie monitoringu i działań przeciwdziałających rozprzestrzenianiu się i erodykacji inwazyjnych gatunków obcych; na bazie przyjętego ZPZ wypracować wizję, w jaki sposób obiekt może przyczynić się do zrównoważonego rozwoju otaczającego regionu, opartą na klarownej strategii zrównoważonej turystyki, zgodnej z ochroną Wyjątkowej Uniwersalnej Wartości (OUV) obiektu.

Funkcjonalne podzielenie obszaru Budowa bariery granicznej prowadzi do funkcjonalnego podzielenia Puszczy Białowieskiej, co może mieć daleko idące konsekwencje dla migracji zwierząt, przepływów hydrologicznych oraz ogólnej integralności ekologicznej obszaru. Z technicznego punktu widzenia Obszar Światowego Dziedzictwa Puszcza Białowieska nie jest już obszarem transgranicznym, a *de facto* składa się z dwóch osobnych obszarów po stronie białoruskiej i po stronie polskiej. Niepodjęcie działań minimalizujących tę fragmentację i podział niechybnie spowoduje w niedalekiej przyszłości wpisanie obszaru na Listę w Zagrożeniu, a w konsekwencji może doprowadzić do usunięcia obiektu z listy obszarów Światowego Dziedzictwa. Konieczne są zintegrowane i skoordynowane działania obu Państw Stron, a w szczególności Polski aby przeciwdziałać tym negatywnym działaniom oraz ich obecnym i przyszłym skutkom.

Podsumowanie CSŚ w pełni popiera wnioski i rekomendacje misji UNESCO/IUCN i wzywa do ich szybkiego i pełnego wdrożenia. Ochrona Puszczy Białowieskiej jest obowiązkiem wynikającym z międzynarodowych zobowiązań oraz kluczowym elementem zarządzania zasobami przyrodniczymi Polski. Szybkie i skoordynowane działania są niezbędne, aby uniknąć wpisania Puszczy Białowieskiej na Listę Światowego Dziedzictwa w Zagrożeniu.

Polska ma teraz możliwość wykazania się efektywnym nadzorem, zarządzaniem i ochroną tego unikalnego ekosystemu poprzez wdrożenie konkretnych środków zaradczych. Kluczowe jest, aby decyzje podjęte na poziomie krajowym były zgodne z najlepszymi praktykami międzynarodowymi i zaleceniami ekspertów UNESCO oraz IUCN. Pełne i pilne wdrożenie rekomendacji misji, w tym wzmocnienie ochrony siedlisk, poprawa zarządzania hydrologią oraz kontrola rozprzestrzeniania

się inwazyjnych gatunków, przyczyni się do zachowania integralności i wyjątkowej wartości Puszczy Białowieskiej oraz zmniejszy ryzyko wpisania obszaru na Listę w Zagrożeniu.

CSŚ apeluje o pilne działania i pełną współpracę na poziomie krajowym i transgranicznym, aby zapewnić trwałość i ochronę tego wyjątkowego obszaru dziedzictwa naturalnego.